

Inflatie en indexering in België : oorzaken en mogelijke gevolgen van de huidige inflatieopstoot

Inleiding

De aan de hand van de geharmoniseerde consumptieprijs-index (HICP) gemeten inflatie is in België fors gestegen van 1,2 pct. in augustus 2007 tot 4,1 pct. in april 2008⁽¹⁾. Tijdens de zomer van 2007 onderschreef zij nog die in het eurogebied, maar dat is sinds begin 2008 niet langer het geval. In het eurogebied bedroeg de inflatie in april 3,3 pct., wat voor België een positief inflatieverschil van 0,8 procentpunt impliceert. De bijzonder forse inflatieversnelling in België en het positieve ecart ten opzichte van het eurogebied roept in sommige middelen vragen op over de rol van het indexeringsmechanisme. In de eerste plaats kan de vraag rijzen in welke mate dat mechanisme ten grondslag ligt aan de huidige inflatieversnelling. En een tweede vraag is of dat mechanisme de huidige inflatieversnelling zal bestendigen via het op gang brengen van een loon-prijsspiraal.

In dit artikel wordt getracht op beide vragen een antwoord te geven. In het eerste deel worden de factoren besproken die aan de huidige inflatieversnelling en aan het positieve ecart ten opzichte van het eurogebied ten grondslag liggen. Daarbij wordt grotendeels verwezen naar de studie « Het inflatieverloop in België : een NBB-analyse op verzoek van de federale regering », die als een speciale editie van het Economisch Tijdschrift is gepubliceerd. Er wordt tevens ingegaan op de meest recente ontwikkelingen. In de zopas vermelde studie werden immers enkel inflatiegegevens tot

en met januari 2008 toegelicht, terwijl bij het afsluiten van dit artikel HICP gegevens tot en met april 2008 beschikbaar waren. In het tweede deel wordt nagegaan wat de mogelijke weerslag is van de huidige inflatieversnelling op de loonvorming. In het derde deel, ten slotte, worden de voornaamste bevindingen samengevat.

1. Factoren die aan de inflatieversnelling ten grondslag liggen

De inflatieversnelling die sedert medio 2007 wordt opgetekend, is integraal terug te voeren op het prijsverloop van energiedragers, enerzijds, en op dat van bewerkte levensmiddelen, anderzijds. Voor energiedragers is het prijsstijgingstempo in februari, maart en april 2008 verder blijven aantrekken. In laatstgenoemde maand beliep het 20,7 pct. in vergelijking met een jaar eerder. Het prijsstijgingstempo van bewerkte levensmiddelen is de laatste maanden niet verder versneld, maar het blijft naar historische maatstaven bijzonder hoog ; in april 2008 kwam het op 8,3 pct. uit. Zoals verderop zal worden toegelicht, weerspiegelt het prijsverloop voor deze beide productcategorieën in hoge mate de transmissie, naar de consumptieprijzen, van de prijsstijgingen voor respectievelijk energetische grondstoffen en voedingsgrondstoffen. Daarnaast speelden, vooral bij de energiedragers, ook binnenlandse kostenfactoren mee die evenwel nauwelijks iets of zelfs helemaal niets te maken hebben met het loonkostenverloop, laat staan met de Belgische indexeringspraktijk.

(1) Op de afsluitdatum van dit artikel, namelijk 30 mei, was ook al het nationale indexcijfer voor mei bekend. Op grond daarvan mag een verdere versnelling van de HICP inflatie verwacht worden tot 5,2 pct., zonder evenwel het in dit artikel benadrukte onderscheid tussen het inflatieverloop van de energiedragers en de bewerkte levensmiddelen, enerzijds, en dat van de niet-energetische industriële goederen en de diensten, anderzijds, in het gedrang te brengen.

TABEL 1 GEHARMONISEERDE CONSUMPTIEPRIJSINDEX VOOR BELGIË

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

	Totaal	Energie- dragers			Onderliggende inflatie- tendens ⁽²⁾	p.m. Gezondheids- index ⁽³⁾		
		Energie- dragers	Niet- bewerkte levens- middelen ⁽¹⁾			Bewerkte levens- middelen	Niet- energetische industriële goederen	Diensten
2001	2,4	1,4	6,9	2,1	2,2	2,0	2,0	2,7
2002	1,6	-3,6	3,2	2,1	1,5	1,7	2,6	1,8
2003	1,5	0,2	1,7	1,7	2,8	1,0	1,9	1,5
2004	1,9	6,6	0,9	1,4	2,2	0,3	2,1	1,6
2005	2,5	12,7	1,7	1,4	2,0	0,3	2,1	2,2
2006	2,3	7,3	3,3	1,6	2,1	0,9	2,1	1,8
2007	1,8	0,2	3,0	1,9	4,7	0,9	1,9	1,8
2007 December	3,1	8,7	2,7	2,4	7,6	1,1	2,0	2,6
2008 Januari	3,5	13,3	1,4	2,5	8,5	1,4	1,5	2,8
Februari	3,6	15,0	1,2	2,5	8,7	1,2	1,5	3,1
Maart	4,4	20,7	2,3	2,6	8,3	1,2	1,9	3,9
April	4,1	20,7	1,6	2,2	8,3	1,3	1,1	3,7

Bronnen: EC, ADSEI, NBB.

(1) Fruit, groenten, vlees en vis.

(2) Gemeten aan de hand van de HICP, ongerekend de niet-bewerkte levensmiddelen en energiedragers.

(3) Nationale consumptieprijsindex, ongerekend de producten die schadelijk worden geacht voor de gezondheid, namelijk tabak, alcoholhoudende dranken, benzine en diesel.

De drie andere grote inflatiecomponenten daarentegen – de niet-bewerkte levensmiddelen, de niet-energetische industriële goederen en de diensten – vertoonden tijdens de tweede helft van 2007 amper tekenen van versnelling. Dat bleef ook zo tijdens de eerste vier maanden van 2008. Dat het prijsstijgingstempo van de niet-bewerkte levensmiddelen in maart 2008 licht versnelde tot 2,3 pct., is toe te schrijven aan het prijsverloop van vis en groenten en geeft vooral de intrinsieke volatiliteit van deze component weer. In april viel het opnieuw terug tot 1,6 pct. De toename van de diensteninflatie van 1,5 pct. in februari tot 1,9 pct. in maart heeft te maken met het feit dat de paasvakantie, die traditioneel een seizoengebonden opwaarts prijseffect sorteert voor vakantie-reizen, dit jaar gedeeltelijk in maart viel, terwijl zij meestal volledig in april valt. Dezelfde factor verklaart ook waarom de diensteninflatie in april fors terugviel tot 1,1 pct. Deze terugval is in principe een factor van tijdelijke aard. Het prijsstijgingstempo van de niet-energetische goederen is in april 2008 uitgekomen op 1,3 pct.

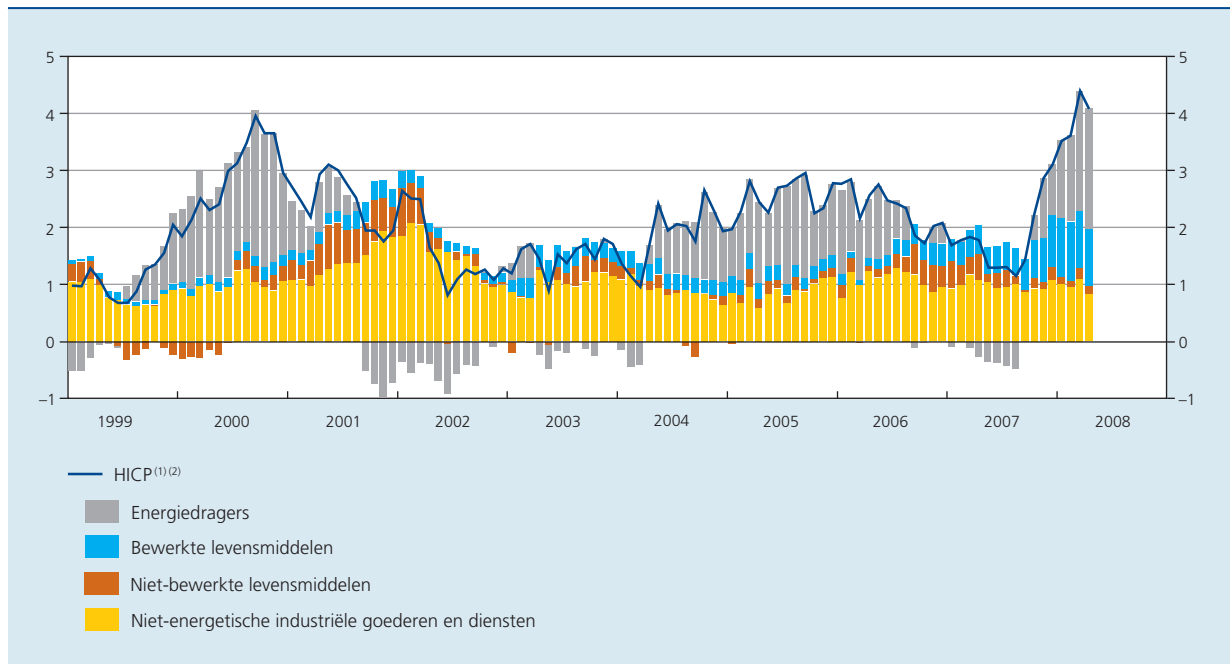
De bijdrage van deze drie componenten tot de totale inflatie is tijdens de tweede helft van 2007 en tijdens de eerste vier maanden van 2008 niet alleen niet versneld, zij was naar historische normen bovendien vrij gering: tijdens de periode september 2007-april 2008 bedroeg zij 1,1 procentpunt, tegen gemiddeld 1,3 procentpunt sinds januari 1999. Dit contrasteert sterk met de bijdrage van de energiedragers en de bewerkte levensmiddelen die tijdens de periode september 2007-april 2008 toegenomen is tot 2,1 procentpunt, tegen gemiddeld 0,8 procentpunt sinds januari 1999. In april 2008 was de bijdrage van deze productcategorieën zelfs opgelopen tot 3,1 procentpunt.

1.1 Prijsverloop van de energiedragers

De forse versnelling van de consumptieprijzen van de energiedragers vloeit hoofdzakelijk voort uit de algemene stijging van de prijs van energie als grondstof. Uitgedrukt in euro bedroeg de prijs van een vat ruwe aardolie van het Brent-type begin 2007 iets meer dan 40

GRAFIEK 1 INFLATIE IN BELGIË

(bijdrage tot de inflatie, procentpunten, tenzij anders vermeld)

Bronnen : EC, NBB.

(1) Veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar.

(2) Ongerekend het geraamde effect, in januari en juli 2000, van de opname van de koopjes in de HICP.

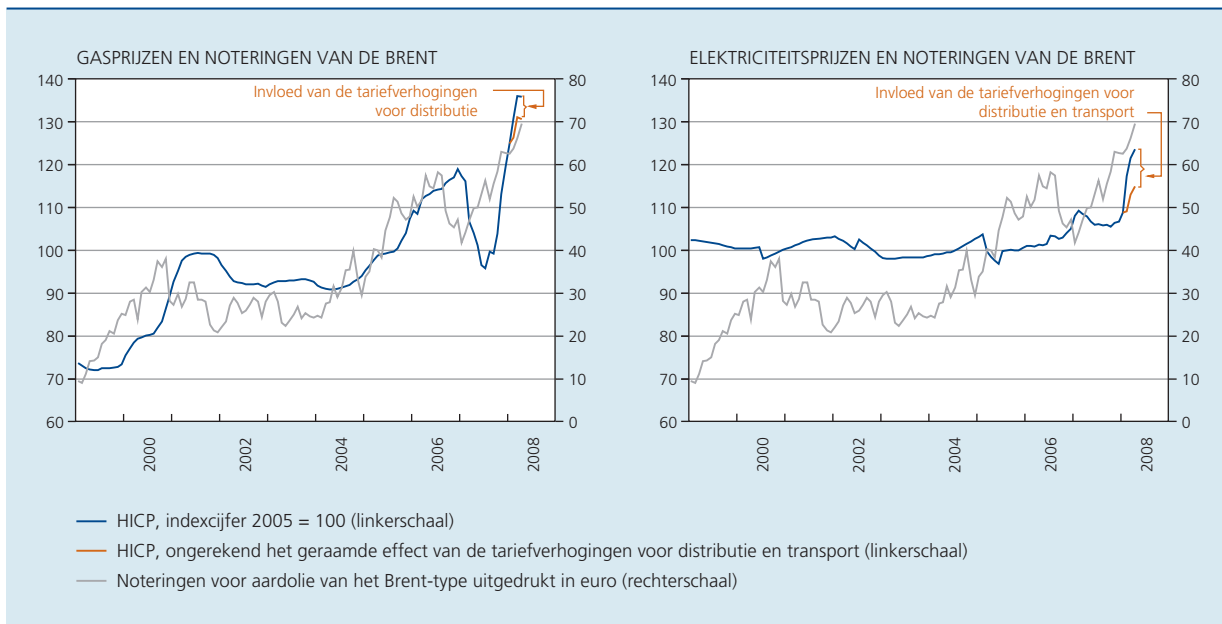
euro gemiddeld. Vervolgens is die prijs vrijwel onophoudelijk toegenomen. Hij steeg in oktober 2007 boven het in 2006 bereikte hoogtepunt uit, en bedroeg gemiddeld 70 euro in april 2008. Uitgedrukt in Amerikaanse dollar was de prijsstijging voor ruwe aardolie nog meer uitgesproken – de Brentprijs liep op van 54 dollar begin 2007 tot gemiddeld 110 dollar in april 2008 – maar de appreciatie van de euro ten opzichte van de Amerikaanse valuta temperde de inflatoire gevolgen daarvan in het eurogebied.

Vanaf oktober 2007 tot april 2008 kwamen de consumptieprijzen van de aardolieproducten – zowel voor benzine als voor diesel of huisbrandolie – derhalve boven de records van het voorgaande jaar uit, wat tijdens de periode van oktober 2007 tot april 2008 leidde tot inflatiepercentages tussen 10 en 17 pct. voor motorbrandstoffen en tussen 14 en 46 pct. voor huisbrandolie. De gevolgen van de prijsverhoging voor ruwe aardolie werden de afgelopen maanden nog versterkt door een verruiming van de raffinagemarges voor diesel en huisbrandolie. Dit laatste product is het gevoeligst voor de schommelingen van de noteringen voor aardolieproducten op de internationale markten, omdat het in tegenstelling tot benzine en diesel weinig wordt belast via forfaitaire belastingen.

De stijging van de consumptieprijzen van motorbrandstoffen werd daarentegen in geringe mate afgeremd door de activering van het omgekeerde kliksysteem. Krachtens dat systeem werden de accijnzen op benzine tussen medio februari en eind april 2008 met 0,87 eurocent verlaagd. Voor diesel had het omgekeerde kliksysteem in 2007 al de hele manoeuvreerruimte opgebruikt die de Europese wetgeving toestaat.

De opwaartse trend van de prijzen voor energetische grondstoffen verklaart tevens een groot deel van de stijging van de consumptieprijzen voor gas en elektriciteit sinds medio 2007. Die doorsijpeling versnelde vanaf januari 2007 trouwens aanzienlijk voor gas, omdat met ingang van die datum de consumptieprijzen niet alleen werden geïndexeerd op basis van het afgevlakte verloop van de noteringen voor stookolie, zoals voorheen het geval was, maar ook op basis van de referentieprijzen van gas in Zeebrugge, die een spotmarktprijs is. De doorsijpeling werd bovendien in de hand gewerkt door de wijziging, in oktober 2007, van een van de parameters in de indexeringsformules door de grootste leverancier. De hieruit voortvloeiende tariefverhoging werd gevolgd door de overige leveranciers, zij het in mindere mate.

GRAFIEK 2 CONSUMPTIEPRIJZEN VOOR GAS EN ELEKTRICITEIT IN BELGIË

Bronnen : EC, NBB.

Ook voor elektriciteit zijn de kosten van de energetische inputs recentelijk gestegen. De impact daarvan op de consumptieprijs is evenwel geringer dan bij gas, gelet op het niveau van de niet-energetische kosten die verbonden zijn aan de productie van elektriciteit. Die impact wordt voorts afgezwakt door het relatief grote aandeel van de nucleaire centrales in de Belgische elektriciteitsproductie. De temperende invloed van deze laatste factor is de laatste tijd echter enigszins verzwakt omdat het aandeel van de nucleaire energie is gekrompen als gevolg van zware onderhoudswerken aan de kerncentrales. Daardoor moet een groter beroep worden gedaan op centrales met gas en steenkool, grondstoffen waarvan de prijzen recentelijk fors zijn gestegen. De daaruit voortvloeiende extra prijsstijgingen zijn in principe van tijdelijke aard, hoewel ze tijdens de eerste vier maanden van 2008 een onmiskenbaar opwaarts effect sorteerden.

Andere factoren spelen echter eveneens een niet te verwaarlozen rol. Zo beïnvloedt de stijging van de tarieven voor de distributie van gas en elektriciteit, en van de tarieven voor het transport van elektriciteit de inflatie voor die producten vanaf februari 2008, en draagt ze

bij tot een toename van de totale inflatie ten belope van 0,3 procentpunt. Die situatie resulteert uit het feit dat de motivering van de in het verleden door de CREG opgelegde tariefverlagingen juridisch werd aangevochten door de intercommunales, en dat de rechtbanken oordeelden dat de CREG haar bevoegdheden te buiten was gegaan. In die omstandigheden besloten de intercommunales tariefverhogingen toe te passen die dus grotendeels de in het verleden opgelegde tariefverlagingen tenietdoen⁽¹⁾.

Bovendien weerspiegelen de in de HICP opgenomen prijzen van gas en elektriciteit sinds januari 2007 het verloop van de maandelijkse tarieven, terwijl ze voorheen het verloop van de jaarlijkse facturen weergaven. Dit had tot gevolg dat de hierboven beschreven ontwikkelingen onmiddellijk tot uiting kwamen in de inflatie.

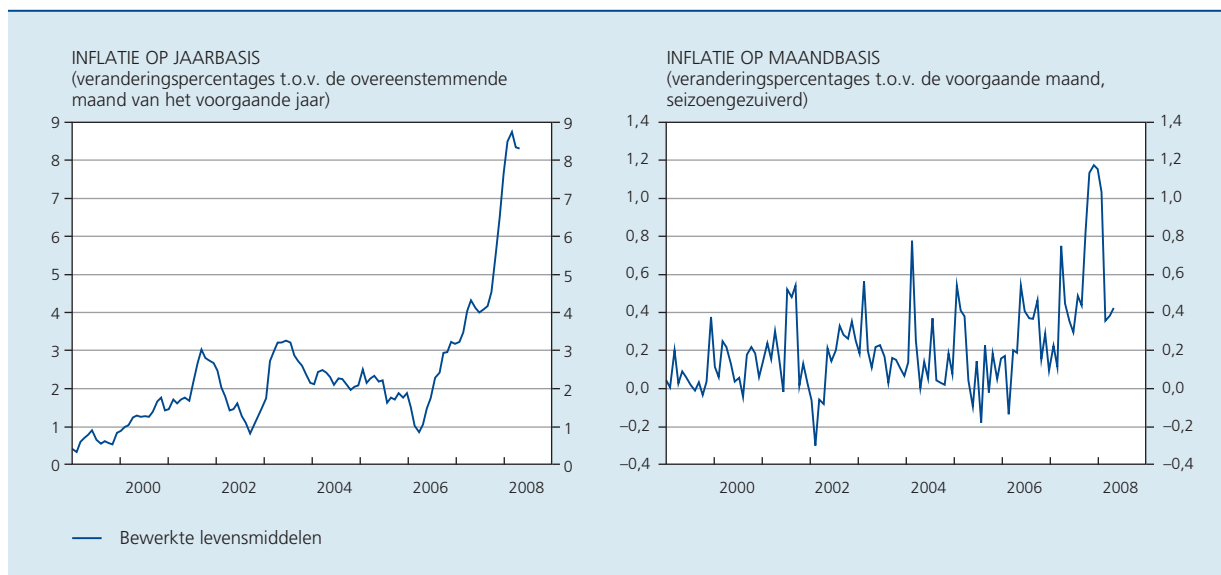
1.2 Prijsverloop van de bewerkte levensmiddelen

In de voor de federale regering gemaakte analyse werd aangetoond dat de versnelling van het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen in grote mate is toe te schrijven aan de forse prijsstijgingen voor voedingsgrondstoffen⁽²⁾. De prijsverhogingen waren vooral sterk voelbaar voor melk, kaas en eieren, oliën en vetten (waaronder boter) en brood en granen (met inbegrip van deegwaren). De transmissie naar de consumptieprijs was ongeveer groot omdat het Europese gemeenschappelijke

(1) Voor nadere informatie wordt verwezen naar bijlage C van het artikel *Het inflatieverloop in België: een NBB-analyse op verzoek van de federale regering*, dat in april 2008 werd gepubliceerd in de speciale editie van het Economisch Tijdschrift van de Bank.

(2) Voor nadere informatie wordt verwezen naar bijlage D van het artikel *Het inflatieverloop in België: een NBB-analyse op verzoek van de federale regering*, dat in april 2008 werd gepubliceerd in de speciale editie van het Economisch Tijdschrift van de Bank.

GRAFIEK 3 PRIJSVERLOOP VAN BEWERKTE LEVENSMIDDELEN IN BELGIË

Bronnen : EC, NBB.

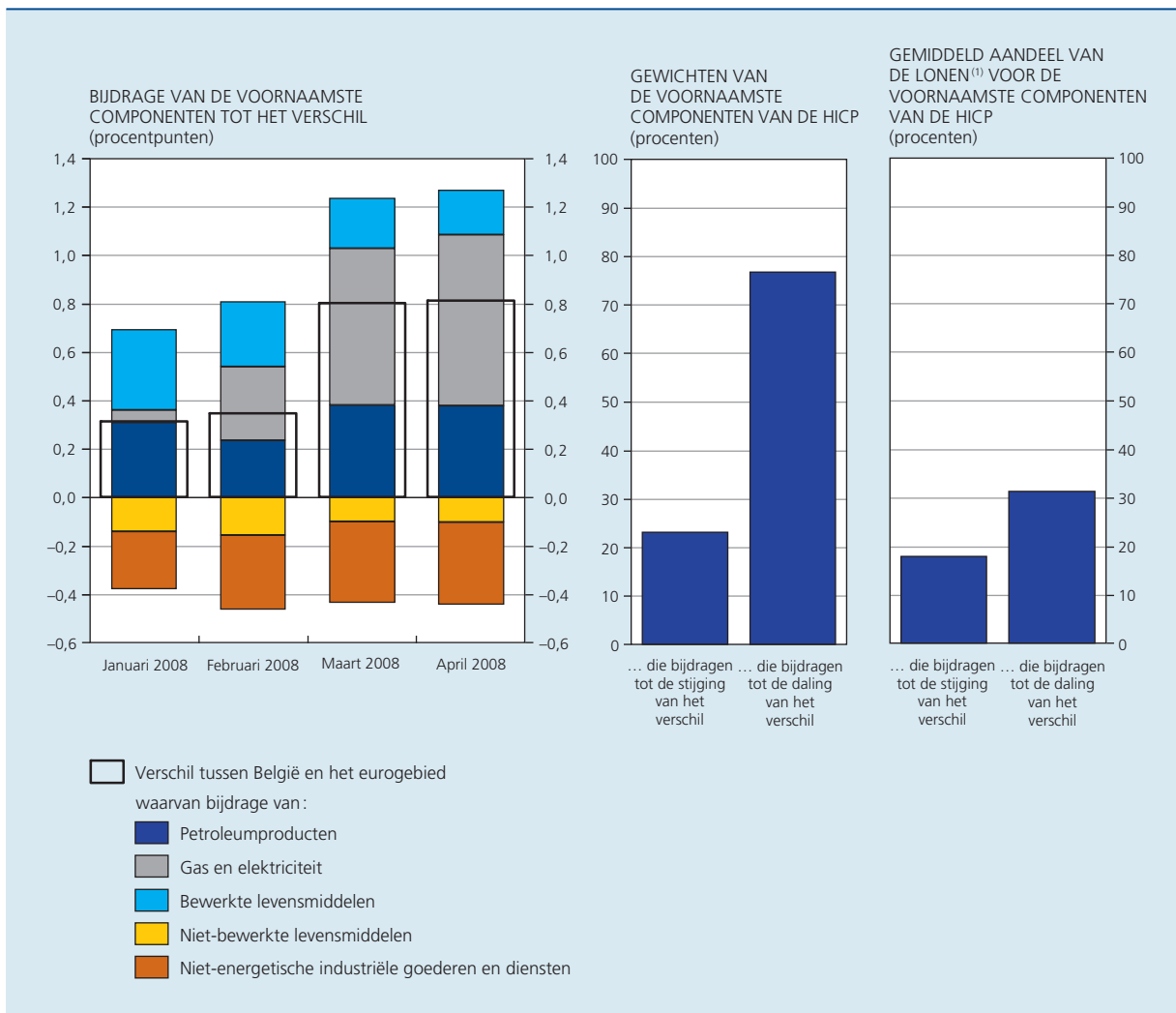
landbouwbeleid (GLB), gelet op het feit dat de voedselprijzen op de wereldmarkt hoger lagen dan de interventieprijzen van het GLB, de schommelingen van de wereldmarktprijzen niet langer afvlakte. Daardoor werden deze laatste voor het eerst onverkort relevant voor de prijsvorming op de Europese markt. Dit werkte de uitzonderlijke intensiteit van de prijsschok sterk in de hand, wat op zijn beurt voor een versnelling van de transmissie zorgde. In geval van zware schokken worden prijszetterers er immers toe aangezet af te wijken van het gebruikelijke, aan een vaste periodiciteit gebonden patroon van prijsveranderingen en vrijwel onmiddellijk op de schok te reageren. Dat dit effectief het geval is geweest, blijkt uit de plotselinge en, naar historische normen, ongebruikelijke toename, tijdens de tweede helft van 2007, van de prijsaanpassingsfrequentie voor de bewerkte levensmiddelen waar de sterkste prijsstijgingen voor werden genoteerd⁽¹⁾. Dat de prijswijzigingen daardoor meer synchroon verliepen dan normaliter het geval is, heeft de opwaartse prijsaanpassing wellicht nog vergemakkelijkt omdat individuele prijszetterers zich minder dan anders zorgen dienden te maken over hun relatieve prijs- en dus concurrentiepositie.

Deze forse en snelle reactie van de consumptieprijzen liet ook vermoeden dat, indien verdere schokken op de grondstoffenprijzen uitbleven, de transmissie vlug

voltooid zou kunnen zijn en het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen snel zou kunnen gaan vertragen. De meest recente inflatieresultaten – meer bepaald die van februari, maart en april – lijken deze hypothese te bevestigen. Terwijl de inflatie voor bewerkte levensmiddelen in februari, in tegenstelling tot de daaraan voorafgaande maanden, nog nauwelijks versnelde, liep zij nadien zelfs enigszins terug, namelijk van 8,7 in februari tot 8,3 pct. in april. De impact van deze daling dient echter te worden genuanceerd; zij kan immers integraal worden toegeschreven aan een basiseffect dat het gevolg is van de forse prijsstijging voor tabaksproducten tijdens dezelfde periode een jaar geleden. Belangrijker is evenwel dat ook de maandelijkse prijswijziging voor bewerkte levensmiddelen de laatste maanden aanzienlijk is verminderd, nadat ze in de tweede helft van 2007 ongewoon fors was toegenomen. Zo is de maandelijkse prijsstijging voor bewerkte levensmiddelen afgenomen van bijna 1,2 pct. rond de jaarwisseling tot ongeveer 0,4 pct. in maart en april 2008. Toch blijft die prijsstijging op maandbasis nog steeds relatief groot, wat onder meer blijkt uit het feit dat zij overeenstemt met een inflatie op jaarbasis van ongeveer 5 pct.

(1) Voor nadere informatie wordt verwezen naar bijlage E van het artikel *Het inflatieverloop in België: een NBB-analyse op verzoek van de federale regering*, dat in april 2008 werd gepubliceerd in de speciale editie van het Economisch Tijdschrift van de Bank.

GRAFIEK 4 INFLATIEVERSCHIL TUSSEN BELGIË EN HET EUROGEBIED

Bronnen : EC, INR, NBB.

(1) Berekend op basis van de input-output tabellen 2000. Aandeel van de lonen in de gecumuleerde kosten van de finale consumptieve bestedingen van de huishoudens tegen aanschaffingsprijs, btw niet inbegrepen. Voor nadere informatie zie Cornille D., Robert B. (2005), *Sectorale interdependenties en kostenstructuur van de Belgische economie: een toepassing van de input-outputtabellen*, in het Economisch Tijdschrift van de Nationale Bank van België, 2005-2.

1.3 Inflatieverschil met het eurogebied

Het inflatieverschil met het eurogebied beliep in april 0,8 procentpunt en was uitsluitend toe te schrijven aan het feit dat het prijsverloop voor energiedragers en bewerkte levensmiddelen in België méér tot de inflatie bijdroeg dan in het eurogebied. Het prijsverloop van de niet-bewerkte levensmiddelen en, vooral, van de diensten en de niet-energetische industriële goederen had daarentegen een temperende uitwerking. Wat de diensten betreft, was dat goeddeels toe te schrijven aan de prijsdalingen voor mobiele telefonie tijdens de zomer van 2007. Dit betekent dat het positieve inflatie-ecart uitsluitend terug te voeren was op producten die minder dan een kwart van het consumptiepakket uitmaken, terwijl voor ruim drie kwart

van de producten het prijsverloop in België gunstiger was dan in het eurogebied. Bovendien blijken de loonkosten een minder belangrijke inflatiedeterminant te zijn voor de producten die een positieve bijdrage aan het inflatieverschil leveren dan voor de producten die een negatieve bijdrage leveren. Bij deze laatste groep van producten is het belang van de lonen in de kostenstructuur het grootst voor de diensten; het vertegenwoordigt er 44 pct. van de prijs zonder btw.

Ook uit een grondiger analyse van de productcategorieën die een positieve bijdrage tot het inflatieverschil leveren, blijkt dat het loonkostenverloop daar nauwelijks of geen rol bij heeft gespeeld. De in België grotere bijdrage van de petroleumproducten tot de inflatie

heeft immers te maken met het feit dat, als gevolg van het grotere gewicht van die producten en de lagere accijnzen die er worden op geheven, schommelingen in de prijzen ervan op de internationale markt traditioneel een groter korte-termijneffect sorteren op de Belgische HICP⁽¹⁾. De grotere bijdrage van gas en elektriciteit, van haar kant, is het gevolg van het feit dat de transmissie van de schommelingen in de energetische grondstofprijzen naar de Belgische consumptieprijzen sedert begin 2007 versneld is, van de hierboven toegelichte tijdelijke factoren die bijkomende opwaartse druk uitoefenen op de elektriciteitsprijzen en van de forse verhoging van de distributie- en transporttarieven voor gas en elektriciteit. Alleen al deze laatste factor speelt voor 0,3 procentpunt mee in het inflatieverschil met het eurogebied. Ten slotte is de grotere bijdrage van de bewerkte levensmiddelen voor een deel het gevolg van de erg forse prijsstijgingen voor tabaksproducten in maart en april 2007. Door het wegvallen van deze factor uit de inflatiecijfers voor maart en april 2008 is de bijdrage van deze productcategorie tot het inflatieverschil met het eurogebied recentelijk teruggelopen. Het resterende deel weerspiegelt – behalve de in België in de huidige omstandigheden relatief ongunstige samenstelling van deze productcategorie (groter gewicht van brood en granen en van boter) – het feit dat de prijsstijging voor brood en granen in België beduidend sterker was dan in het eurogebied.

Sedert het begin van de monetaire unie zijn er nog kortstondige periodes geweest waarin de inflatie in België fors uitsteeg boven die in het eurogebied, bijvoorbeeld in 2000. Er zijn echter evengoed periodes geweest dat de Belgische inflatie lager uitkwam dan die in het eurogebied, zoals in 2002 of recentelijk nog in 2007. Per saldo vertoonde de inflatie in België dan ook geen systematische neiging opwaarts af te wijken van die in het eurogebied. Zo bedroeg zij tijdens de periode 1999-2007 in België gemiddeld 2,0 pct., tegen 2,1 pct. in het eurogebied. De voornaamste verklaring voor dit gunstig inflatieresultaat ligt in het loonkostenverloop, waarvan hierna wordt toegelicht waarom het tijdens deze periode, ondanks het bestaan van de loonindexering, gematigd bleef.

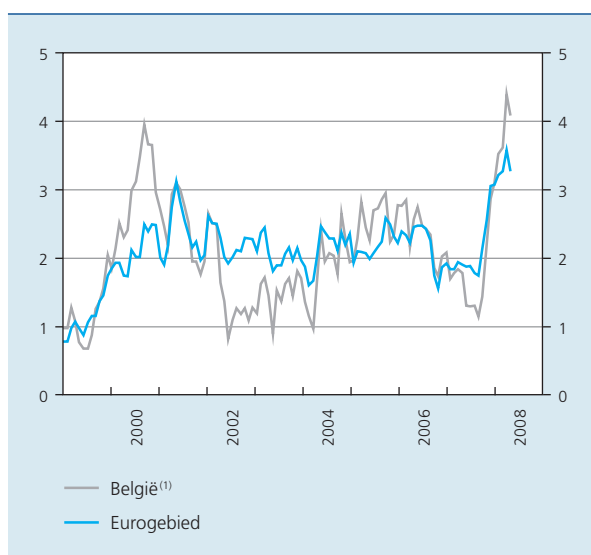
2. Risico op het ontstaan van een loonprijsspiraal

Uit de bovenstaande analyse is duidelijk gebleken dat noch de tot en met april 2008 opgetekende inflatieversnelling noch het daarmee overeenstemmende positieve ecart ten opzichte van het eurogebied toe te schrijven is aan het Belgische indexeringsmechanisme. Bovendien heeft dit laatste er niet toe geleid dat de inflatie in België tijdens de periode van monetaire unie structureel opwaarts is afgeweken van die in het eurogebied, waar in de meeste landen geen automatische loonindexering bestaat. Dat de loonindexering de laatste jaren kon worden verzoend met een als matig te bestempelen loon- en inflatieverloop heeft in wezen te maken met twee, hieronder toegelichte belangrijke kenmerken van het huidige Belgische systeem, die erop gericht zijn de ongewenste effecten van de loonindexering te temperen en de indexering beter in overeenstemming te brengen met de werking van de EMU. Toch mag dit niet leiden tot zelfgenoegzaamheid, noch de indruk wekken dat de loonindexering volledig zonder gevaar is voor het toekomstige verloop van de loonkosten en bijgevolg van de inflatie.

Een eerste belangrijk kenmerk van het Belgische stelsel van loonindexering is dat de gezondheidsindex sinds 1994 als referentie wordt beschouwd. Die index geeft niet het verloop van alle consumptieprijzen weer; het prijsverloop van benzine, diesel, alcoholische dranken en tabak wordt immers buiten beschouwing gelaten. Daardoor wordt onder meer het risico op het ontstaan van een loonprijsspiraal als gevolg van een olieschok, kleiner. Zo kwam over de periode 1999-2007 de gecumuleerde stijging van de gezondheidsindex 2 procentpunten lager uit dan de

GRAFIEK 5 INFLATIE IN BELGIË EN HET EUROGEBIED

(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar)

Bron : EC.

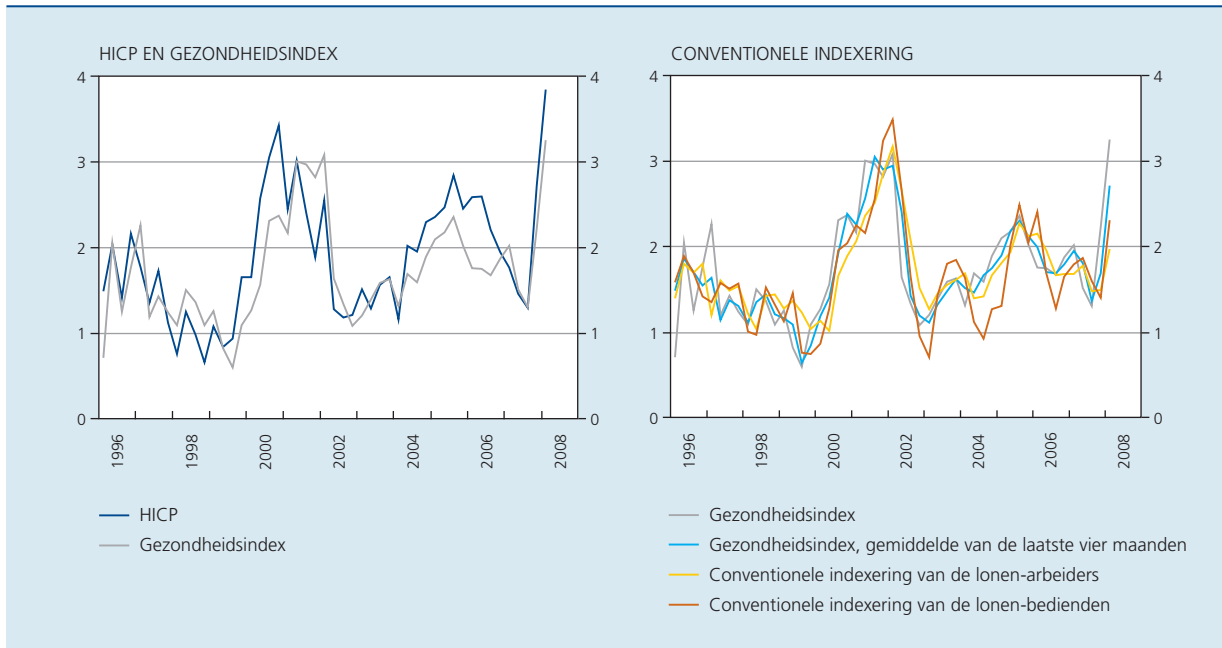
(1) Ongerekend het geraamde effect, in januari en juli 2000, van de opname van de koopjes in de HICP vanaf 2000.

(1) Voor nadere informatie wordt verwezen naar bijlage B van het artikel *Het inflatieverloop in België: een NBB-analyse op verzoek van de federale regering*, dat in april 2008 werd gepubliceerd in de speciale editie van het Economisch Tijdschrift van de Bank.

GRAFIEK 6

INDEXERINGSMECHANISME

(kwartaalgegevens, veranderingspercentages t.o.v. het overeenstemmende kwartaal van het voorgaande jaar)

Bronnen : ADSEI, FOD werkgelegenheid, NBB.

totale inflatie, namelijk op 17,3 pct. tegen 19,3 pct. Het achterblijven van de gezondheidsindex viel telkens samen met forse stijgingen van de prijs voor ruwe aardolie, zoals in 2000 en tijdens de periode 2004-2006. Ook om die reden nam de gezondheidsindex recentelijk opnieuw minder sterk toe dan de totale inflatie, namelijk ten belope van gemiddeld 0,5 procentpunt tijdens de periode oktober 2007-april 2008.

De gezondheidsindex weert evenwel niet de volledige impact van olieschokken aangezien stookolie, gas en elektriciteit – waarvan de prijzen eveneens gevoelig zijn voor schommelingen in de prijs van ruwe aardolie – er wel zijn in opgenomen. Over de periode 1999-2007 heeft de gezondheidsindex de prijsstijging voor energie slechts voor ongeveer drie vijfde geneutraliseerd. Naast de normale – voor gas recentelijk overigens beduidend versnelde – transmissie van olieprijschommelingen naar de drie genoemde producten, komt daar in de huidige omstandigheden nog bij dat de gezondheidsindex ook opwaarts wordt beïnvloed door de andere factoren die aan de forse prijsstijgingen voor gas en elektriciteit ten grondslag liggen, bijvoorbeeld de transport- en distributietarieven, alsook door de inflatieversnelling voor

bewerkte levensmiddelen. Een en ander impliceert dat ook de stijging van de gezondheidsindex sedert medio 2007 fors is versneld, namelijk tot 3,3 pct. tijdens het eerste kwartaal van 2008. In april was het stijgingstempo van deze index zelfs opgelopen tot 3,7 pct.

Daardoor is ook de indexering van de lonen – zowel voor arbeiders als voor bedienden – in een sneller tempo beginnen te stijgen, zij het met enige vertraging ten opzichte van het verloop van de gezondheidsindex. Die vertraging komt doordat de wet bepaalt dat de indexering gebaseerd moet zijn op de gemiddelde gezondheidsindex van de laatste vier maanden. Bovendien geven de specifieke indexeringswijzen die zijn vastgelegd in sectorale CAO's doorgaans aanleiding tot extra vertraging⁽¹⁾. Dat de indexering pas in het eerste kwartaal van 2008 enigszins is beginnen te versnellen, is een supplementair argument om te besluiten dat de inflatieversnelling tot dusver nog niet aan de loonindexering mag worden toegeschreven. De vertraagde reactie van de lonen heeft evenwel als tegenhanger dat nu al vaststaat dat de indexering op zijn minst tijdens het tweede kwartaal van 2008 verder zal versnellen.

Toch hoeft die versnelling niet noodzakelijk in een ontsporing te resulteren. Een tweede belangrijk kenmerk van de Belgische indexeringspraktijk is immers dat deze door de

(1) Er bestaan grosso modo twee methoden: een indexering met vaste periodiciteit (b.v. om de zes maanden of eenmaal per jaar), of een indexering die wordt toegepast wanneer bepaalde drempels (de spilindexen) worden overschreden.

wet van 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen ingebed is in een ruimer kader dat de krijtlijnen voor de loonvorming in de particuliere sector uitzet. Daardoor worden de sociale partners ertoe aangezet de gevolgen van het Belgische indexeringsmechanisme in aanmerking te nemen bij het bepalen van de reële loonstijgingen ten einde aldus de indexeringspraktijk te verzoenen met een gematigde totale loonontwikkeling, die in principe geënt moet zijn op het nominale loonkostenverloop van de drie belangrijkste handelspartners.

Bij de vaststelling van de beschikbare marge voor reële loonsverhogingen houden de sociale partners immers rekening met het verwachte inflatieverloop op het ogenblik van de besprekingen over een norm voor nominale loonsverhogingen tijdens de twee jaren van een centraal akkoord. Omdat tijdens de duur van een dergelijk akkoord de loonindexering automatisch plaatsvindt, kan de ex post-stijging van de nominale lonen evenwel afwijken van de oorspronkelijk voorziene toename indien de werkelijke inflatie verschilt van de verwachte inflatie. Zo zullen de indexeringen in 2008 een zwaardere impact hebben op de loonstijgingen dan die welke werd verwacht op het ogenblik van de onderhandelingen over de akkoorden voor de periode 2007-2008. Bij de sectoronderhandelingen in het voorjaar van 2007 waren de inflatieprognoses, inclusief die van de Bank, immers veel gunstiger dan het inmiddels opgetekende werkelijke inflatieverloop. In de praktijk stelt men echter vast dat een aantal bedrijfstakken, die ongeveer een kwart van de werknemers in de particuliere sector tellen, de afgelopen jaren de voorkeur hebben gegeven aan zogeheten *all-in* akkoorden. Die hebben onder meer tot doel een onderhandelde reële loongroei te bepalen, die kan worden afgeremd wanneer, zoals momenteel het geval is, de oorspronkelijk bij het afsluiten van de collectieve sectorakkoorden verwachte indexverhoging wordt overschreden. Hierdoor wordt het risico op het ontstaan van een loon-prijsspiraal beperkt tijdens de periode waar het akkoord betrekking op heeft. Wanneer een nieuwe onderhandelingscyclus begint, valt deze bescherming echter weg en moeten de onderhandelaars met dit risico rekening houden. In sectoren waar geen *all-in* akkoorden werden afgesloten, is dat ook het ogenblik waarop de onderhandelaars er door de wet van 1996 worden toe aangezet dat risico in aanmerking te nemen en de gevolgen van ongewenste automatismen in de loonvorming om te buigen.

Zo biedt de voor het najaar voorziene loononderhandelingsronde met betrekking tot de periode 2009-2010 de sociale partners de mogelijkheid bij de bepaling van de marge voor reële loonstijgingen rekening te houden met de weerslag van de voor die periode verwachte indexering. Bovendien stipuleert de wet van 1996 dat, mocht

de loonkostenstijging in België ontsproten ten opzichte van die in de drie buurlanden, bijvoorbeeld omdat de indexering tijdens de periode 2007-2008 onverwacht fors is versneld, een dergelijke ontsporing hoe dan ook in aanmerking moet worden genomen op het ogenblik dat de sociale partners, bij de onderhandelingen over het nieuwe akkoord, de marge voor loonsverhoging vaststellen.

Precies door de loonindexering – die door de toepassing van de gezondheidsindex reeds gedeeltelijk was afgeschermd tegen de negatieve gevolgen van een olieschok – in dit ruimer kader in te passen, wordt zij in feite minder automatisch dan zij op het eerste gezicht lijkt. In het verleden hebben deze beschermingsmechanismen ertoe bijgedragen dat het loonkostenverloop en bijgevolg ook de inflatie gematigd zijn gebleven. Voor de toekomst is het van cruciaal belang om te vermijden dat de huidige inflatieversnelling bestendig wordt via tweede-ronde-effecten in zowel de loon- als de prijsvorming. Daar heeft immers niemand baat van omdat een dergelijk proces uitmondt in een nefaste inflatoire spiraal waarbij, *ceteris paribus*, afwisselend de winstmarges van de bedrijven en het reële inkomen van de werknemers worden aangetast. Dit soort van variabiliteit in het verloop van respectievelijk de winstmarges van de bedrijven en het reële inkomen van de werknemers is inefficiënt en derhalve schadelijk voor de economische activiteit, wat precies een van de redenen is waarom het monetaire beleid zoveel belang hecht aan het vrijwaren van prijsstabiliteit. In een kleine open economie die deel uitmaakt van een monetaire unie kan een dergelijke spiraal bovendien leiden tot een verlies aan concurrentiekracht tegenover het buitenland en zodoende de economische activiteit en de tewerkstelling nog meer gaan drukken.

Conclusies

In dit artikel werd de recente inflatieversnelling in België besproken. Daarbij werd nader ingegaan op twee specifieke vragen betreffende de rol van het indexeringsmechanisme, namelijk de mate waarin dat mechanisme ten grondslag ligt aan de huidige inflatieversnelling en de vraag of het die versnelling zal bestendigen via het op gang brengen van een loon-prijsspiraal.

Op de eerste vraag kan aan de hand van de hier voorgestelde analyse een duidelijk antwoord worden geformuleerd: tot dusver is noch de inflatieversnelling noch het positieve ecart ten opzichte van het eurogebied toe te schrijven aan het Belgische indexeringsmechanisme. De versnelling van de inflatie is immers integraal te wijten aan de forse prijsstijgingen voor energiedragers en bewerkte levensmiddelen, terwijl voor ruim drie vierde van de

consumptiekorf, in het bijzonder voor niet-energetische goederen en diensten, nog geen versnelling van de inflatie is vastgesteld. Bovendien zijn precies voor deze laatste productgroepen de loonkosten als inflatiedeterminanten het belangrijkste. Wat de bewerkte levensmiddelen en de energiedragers betreft, werd aangetoond dat hun prijsverloop in hoge mate werd bepaald door de forse stijgingen van de grondstoffenprijzen op de wereldmarkt. De weerslag daarvan was vooral voor de energiedragers zwaarder dan in het eurogebied. Uit eerdere analyses was reeds gebleken dat prijsschommelingen voor ruwe aardolie op de Belgische HICP een groter korte-termijneffect sorteren als gevolg van het grotere gewicht van petroleumproducten en de lagere accijnzen die er worden op geheven. Sinds begin 2007 komt daar nog bij dat de transmissie – naar de in de HICP opgetekende consumptieprijzen voor gas en elektriciteit – van prijswijzigingen voor energetische grondstoffen in België duidelijk versneld is. Ten slotte werden de consumptieprijzen van gas en elektriciteit begin 2008 verder omhooggeduwd door een forse stijging van de transport- en distributietarieven.

Wat de tweede vraag betreft, is gebleken dat – in de huidige omstandigheden – de gezondheidsindex, ondanks zijn onmiskenbaar matigende invloed, niet kan beletten dat de uit de indexering voortvloeiende loonstijgingen in het eerste kwartaal van 2008 zijn beginnen te versnellen. Door de wet van 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen is de Belgische indexeringspraktijk echter ingebed in een ruimer kader dat de krijtlijnen voor de loonvorming in de particuliere sector uitzet. Meer in het bijzonder biedt de voor het najaar voorziene loononderhandelingsronde voor de periode 2009 en 2010 de sociale partners de mogelijkheid de gevolgen van de indexering in aanmerking te nemen bij het bepalen van de loonstijgingen en zodoende de praktijk van de laatste jaren, die erin bestond de indexering te verzoenen met een verantwoordelijke loonontwikkeling, voort te zetten. Onder die voorwaarden kan een loon-prijsspiraal worden afgewend, kan worden bijgedragen tot de vrijwaring van het concurrentievermogen en de tewerkstelling en zal de Belgische inflatie niet blijvend opwaarts gaan afwijken van die in het eurogebied.